

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
GİRİŞ.....	11
1) KURAMSAL ÇERÇEVE: “ETKİLENME ENDİŞESİ” KAVRAMI.....	31
2) ETKİLENME ENDİŞESİ KAVRAMI MERKEZİNDE YAHYA KEMAL’İN ŞAİRLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE DAİR İNCELEMELER.....	55
2.1) Düşman Kardeşlerin Mücadelesi: Yahya Kemal ve Ahmet Haşim İlişkisi.....	55
2.2) “Sedd-i Çin” Karşısında Bir Şair: Yahya Kemal ve Ahmet Hamdi Tanpınar İlişkisi.....	78
2.3) Babasının Sesini Unutmaya Çalışan Şair: Yahya Kemal ve Nâzım Hikmet İlişkisi.....	104
2.4) “Sadakat” ve “Özgünlük” Arasında: Yahya Kemal ve Faruk Nafiz Çamlıbel İlişkisi.....	118
2.5) İki Babalı Bir Şair: Yahya Kemal, Ahmet Haşim ve Orhan Veli İlişkisi.....	137
3) TÜRK EDEBİYATINDA YAHYA KEMAL ALGISI.....	151
3.1) İkinci Yeni Şairlerinin Gözüyle Yahya Kemal.....	151
3.2) Anket ve Mülakatlarda Yahya Kemal Algısı.....	171
SONUÇ.....	187
KAYNAKLAR.....	195
DİZİN.....	207
ÖZGEÇMİŞ.....	211

ÖNSÖZ

Rüzgârın Karşısında Duran Şair üst başlığında yer alan rüzgâr metaforu, bu kitabın kapsamı çerçevesinde birçok farklı çağrışıma gönderimde bulunması açısından işlevsel bir değere sahiptir. İlk çağrışım, sefelin genç şair üzerindeki tesirinin niteliğiyle ilgilidir. Bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturan edebiyat kuramcısı Horold Bloom, genç şairin sefelfinden etkilenme endişesini, bir insanın sele kapılma endişesiyle özdeşleştirir. Bu çerçevede rüzgâr metaforunun, aynı şekilde genç şairin büyük şairlerden etkilenme konusundaki endişesini somutladığı düşünülebilir. Tam da bu noktada özellikle rüzgârına kapılmak deyimi hatırlanabilir. Kuşkusuz sefelin rüzgârının büyüklüğü, genç şair üzerinde verdiği hasarla paralel olacaktır. Bununla birlikte Bloom'un seçtiği sel metaforunun yalnızca yıkıcılığa gönderimde bulunması nedeniyle kuramı için doğru bir tercih olmadığı söylenebilir. Çünkü ona göre etkilenme endişesi her ne kadar zorlu ve yıkıcı bir süreç olsa da aynı zamanda genç bir şairin başarılı olabilmesinin şartıdır ve bu şekilde onun için olumlu bir imkândır. Öte yandan bu kitapta kullanılan rüzgâr metaforu, bahsedilen düşünceyle uyumlu olarak tahrip ediciliğın yanı sıra bir imkânı da imler. Etkilenme endişesinin üstesinden gelen şair, rüzgârı karşısına almak yerine arkasına almayı becerebilmiş ve etkilenme endişesinden bir imkân olarak yararlanabilmiştir. Tam da bu noktada Yahya Kemal göz önünde bulundu-

rulabilir. Fransa'dan dönüşüyle birlikte kısa sürede gerek konuşmalarıyla gerek şiir konusundaki yeni fikirleriyle gerekse ince işlenmiş şiirleri ile bilhassa genç şairler üzerinde büyük bir tesir alanına sahip olan Yahya Kemal'in rüzgârı, edebiyat çevrelerinde göz ardı edilemeyecek bir büyüklüğe ulaşır. Henüz tek bir şiiri bile yayımlanmadan büyük bir şair olduğu birçok edebiyatçı tarafından genel kabul gören Yahya Kemal'in Türk şiiri üzerindeki etkisi uzun yıllar varlığını devam ettirecektir. Hatta bu etki, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nurullah Ataç, Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Veli Kanık, Ece Ayhan, Cemal Süreya ve Sezai Karakoç gibi poetikaları ve hayat görüşleri birbirleriyle uyuşmayan ve birbirleriyle bir arada düşünülmesi pek mümkün olmayan şairler için ortak bir payda olmuştur.

6

Yahya Kemal, özellikle yaşadığı dönemde özgün olmaya çalışan genç şairlerin hesaplaşmaları gerektikleri şiirsel bir baba figürüdür. Bloom'un, daha sonra tekrar tartışılacağı gibi, selefin *ephebe*ye etkisiyle ilgili söylediklerine koşut olarak Yahya Kemal rüzgârının karşısında duran ya da durmak zorunda kalan genç şairler için iki yol vardır: Ya Yahya Kemal'i idealize edip onun rüzgârına kapılacaklardır ya da bu rüzgâra önce karşı koyup sonra söz konusu rüzgârı özgün şiir geliştirme çabasında kendi lehlerine çevirerek güç kazanacaklardır. İkinci düzlemdeki şairler Yahya Kemal'le hesaplaşmış ve onun poetikasını temellük etmiş ve sonuçta özgün bir şiir ve poetika geliştirebilmişlerdir. Bir başka ifadeyle Yahya Kemal'in rüzgârı, hızlı ve etkili bir şekilde yol alabilmelerinin imkânına dönüşmüştür.

Rüzgâr metaforunun ikinci çağrışımı ise Yahya Kemal'in *Eski Şiirin Rüzgârıyla* adlı eserine yöneliktir. Aslında söz

konusu kitap ve başlığı, Yahya Kemal'in etkilenme endişesine dair tutumunu da açığa vurur. Geleneksel şairlerden etkilenme endişesini, Fransız şiirine giderek aşmaya çalışan Yahya Kemal, daha sonra bu şiiri, özellikle Divan şiirini kendi poetikasını oluşturmada bir imkân olarak değerlendirir. Bu yolla seçmeci bir tavırla Divan şiirine yaklaşır ve Divan şiirini kendi şiir anlayışı için işlevsel bir hâle getirir. Bahsedilen anlamda Yahya Kemal, birçok şair için yıkıcı bir etkiye sahip olabilecek Divan şiirinin rüzgârını kendisi için bir güç unsuruna dönüştürmüştür. *Eski Şiirin Rüzgârıyla* da yazdığı ve geleneksel şiirden birçok açıdan farklılaşan ürünleriyle Yahya Kemal, Türk şiirinde genç şairlerin hesaplaşması gereken şiirsel bir baba figürü olmuştur.

Bu çalışmada, bahsedilen çerçevede Yahya Kemal'in genç şairler tarafından nasıl hesaplaşılması gereken bir figür olduğu temel tartışma noktasıdır. Bu yolda, Harold Bloom'un "etkilenme endişesi" kavramı merkeze alınarak Yahya Kemal'den etkilenen, etkilenmeyi özgün bir şiir ve poetika geliştirme uğraşında endişe olarak hisseden şairlerin, bu endişelerini nasıl aştıkları konusu sorunsallaştırılacaktır. Ancak şu noktanın altının özellikle çizilmesi gerekir: Kitapta Yahya Kemal'in şiirlerinden şairlerin metinlerarasılık bağlamında nasıl yararlandıkları veya onları ne şekilde dönüştürdükleri gibi sorulara odaklanılmayacaktır. Bunun yerine, ilk bölümde Yahya Kemal'le etkilenme endişesi ilişkisine giren, onunla hesaplaşan ve özgün bir şiir ve poetika oluşturan beş şair tartışılmıştır. Bahsedilen şairler şunlardır: Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nâzım Hikmet Ran, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Orhan Veli

Kanık. Şairler incelenirken, bazen onların Yahya Kemal'le ilgili düşüncelerinden bazen de şiirlerinde görünürlük kazanan etkilennemelerinden yola çıkılarak poetikalarını oluşturma süreçlerinde Yahya Kemal'le girdikleri hesaplaşma somutlanmaya çalışılacaktır. Bununla birlikte her şairin Yahya Kemal'le farklı tarzda bir etkillenme endişesi ilişkisine girdiğinin de altının çizilmesi gerekir. Kimi zaman etkillenme endişesi şairlerinin birbirlerini etkilemesi nedeniyle karşılıklı boyutta kimi zaman red şeklinde kimi zaman itaat ve özgünlük çatışması arasında gerçekleşecektir. Bahsedilen beş şairin yanı sıra Yahya Kemal algısı etkillenme endişesi kavramı çerçevesinde İkinci Yeni şairleri ve anket-mülakatlar aracılığıyla tartışılacaktır. Söz konusu kapsamda İkinci Yeni şairlerinin seçilmesinin nedeni ise hem Türk şiirinde kazandıkları önemden hem de Yahya Kemal yaşarken bir şiir hareketi oluşturmalarındandır. Diğer yandan çalışmada kullanılacak anket ve mülakatların seçilmesinde de etkillenme endişesi kavramı temel ölçüt olmuştur. Ruşen Eşref Ünaydın'ın dönemin önemli edebiyatçılarıyla yaptığı mülakatları bir araya getirdiği *Diyorlar ki* adlı kitabı, Yahya Kemal'in şiirsel bir baba figürü olarak ortaya çıkışını gösterdiği için seçilmiştir. *Kaynak* dergisinin Yahya Kemal'e dair yaptığı anket ise, onun şiirsel baba figürü olarak otoritesini hedef aldığı ve bu otoriteyi yok etmeye çalıştığı için tartışılmıştır.

Bu çalışma için birkaç noktanın altının önemle çizilmesi gerekmektedir. Okur bu çalışmada, Yahya Kemal'in ve etkisinin abartıldığına dair bir algı oluşturabilir ve buna yönelik bir eleştiri getirebilir. Ancak şunu özellikle söylemek gerekir ki tartışma konusu yapılan ve Türk şiirinde önemli

bir yer edinen bu şairler tabii ki poetikalarını oluşturma süreçlerinde farklı koşullar ve tesirler içinde bulunabilirler. Bu kitapta sadece etkilenme endişesi kavramı büyütecinde Yahya Kemal etkisine odaklanılmıştır. Böylelikle Yahya Kemal'in Türk şiirini etkilediğine yönelik genel geçer kabul, Batı eleştirisinde ses getirmiş bir kavram merkezinde tartışılmış ve denetlenmiştir. Belirli örneklemeler üzerinden Yahya Kemal'in hangi şairi ne ölçüde etkilediği tespit edilmeye çalışılmış ve Türk şiirinde olduğu varsayılan Yahya Kemal etkisinin somutlanması için uğraş verilmiştir. Yahya Kemal'den çok farklı bir şiir algılayışına sahip olan Nâzım Hikmet ve Orhan Veli gibi şairler de örnekleme dâhil edilerek etkilenmenin farklı görünümlerine dikkat çekilmiştir.

Öte yandan merkeze alınan kavramın bir sonucu olarak da çalışmada tarihsel perspektife ikincil bir önem atfedilmiş, daha çok metin merkezli bir çalışma yürütülmeye çalışılmıştır. Her ne kadar Yahya Kemal'in etkisi burada konu edilmeyen başka şairlerde görülebilse de, çalışmada etkilenme endişesi kavramıyla yaklaşmak için tipik ve elverişli şairler örneklem alınmıştır. Ayrıca örneklem olarak alınan şairlerin Türk şiirindeki önemleri de göz önünde bulundurulmuştur.

Kitabın başlangıç aşamasından bitiş aşamasına kadarki bu meşakkatli süreci atlatmam konusunda birçok kişinin katkısı bulunuyor. İlk olarak kitabın her aşamasında bana destek olan Doç. Dr. Tuba Işınsoy İsen Durmuş'a teşekkür etmek isterim. Kitabın tamamlanma sürecindeki her engeli aşmamda bana destek olduğu için ona minnettarım. Ayrıca çalışmalarımı ilgili uzun sohbetlerimi ilgiyle din-

leyip bana cesaret veren, kitabın kapağına kadar her konuda önerilerde bulunan Prof. Dr. Muhsin Macit'e; ufuk açıcı kuramsal tartışmalarıyla önerilerini benden esirgemeyen Prof. Dr. Ziya Avşar'a ve kitabın taslağını okuma zahmetine katlanıp büyük katkılarda bulunan dostlarım ve meslektaşlarım Doç. Dr. Beyhan Kanter ve Yrd. Doç. Dr. Ebru Özgün'e teşekkür ederim.

Gökhan Tunç
Ankara 2015